

Herriko seme

In: Haritschelhar, Jean; Knörr, Hendrike; Ugalde, Martin: *Koldo Mitxelena (1915-1987)*, Eusko Jaurlaritza, Gasteiz, 1988: 1-4.

Koldo Mitxelena Elissalt, Errenteriako Goikokalean jaio zen 1915eko abuztuan.

Hirurogeitamabi beteak zituen, beraz, hil zenean.

Txikitan oin batean tumore xuri bat sortu zitzaion, eta urtetan egon zen gaixo; ez zuen lagunarteko jolasik ezagutu zortzi urte bete zituen arte. Aita otargina zuen, eta honen ondoan, herriko berriketak entzuten zituen bitartean ikasi zuen irakurtzen, eta, beste eginkizunik gabe, oso zaletu zen; batez ere euskarazko paper eta aldizkariak izaten zituen gertuen aita oso abertzalea baitzuen. *Zeruko Argia* batez ere; baita erdarazko Salgari eta Julio Vernerren abenturak ere, hauek bizi zituen geldi egon behar horren truke.

Hala, Sarako Dr. Lerenboure-k sendatu zuenean, zortzi bat urte zituela, hasi zituen eskolak eta lagunarteko jolasak.

Gerraurrean amaitu zuen batxilergoa, 1935ean.

"Abertzale, etxean egin ninduten", dio berak, "baina ez ninduten alderdi bateko eraginetara bultzatzen, hala ere, 'Eusko-Gaztedi Kiroltaldean' aurkitu nintzen lagunekin Arturo Campión-ek Errenteriako batzoki berria hitzaldi batez inauguratu zuenean".

Hogeitabat urte bete gabe zituen gerra lehertu zenean, eta batez ere errederiarrez osatu zen "Itxarkundia" batailoian izena eman eta egin zuen ezarri zioten gerra. Gero, gorroterrian galtzea suertatzen zaienaren prezio gogorra ordaindu behar izan zuen: bizia txiripaz salbu lortu bazuen ere, ia zortzi urteko espetxe zigorra beterazi zioten, bi alditan: lehenengoa, sei urtekoa, eta bigarrena, bi urtekoa.

Gero egin zituen lan guztiak burutzeko denbora gerraondoko jazarpen eta trabaz mingostuak izan ziren.

Nortasun ernea

Zientzi gizonaren zehaztasunarekin neurtzen zuen bere burua, bere lanak, eta askotan besterenak ere; beretzat hertsia bazen, hala izaten zen besterentzat, askotan ironiaz, eta noizbehinka eztenkari garratza ere izaten bazekien eztabaidetan, batez ere idatzietan.

Pentsamoldez zabala zen gizona, bihozkorra zen, bestalde, eta bazekien zabal-goza izaten ere, batez ere lagunkorra irakaskuntzan: Mitxelenagandik tesiak eta liburuak egiteko laguntza oparoa jasotako asko da, seguraski Koldok berak jasotakoak baino askoz ere zabalago emanak, eta berak jasotako hauek aitortzea ez zitzaion batere kostatzen, batzuk politikaz bestelakoak izan baziren ere.

Gerra eta gerraondokoak

Koldo Mitxelena ez zen, noski, gerrarako gizona, baketsua baizik; baina ezarri ziguten gerran "geure burua defendatu besterik ez genuen egin", eta honetan ahalegindu zen.

Bere alaba Itziarrek dioen bezala: gerrako denboran egin behar izan zuena lasaitasun batez joan zitzaion. Gerraondokoa izan zen okerrena: erru gabeko zigorrak jasan behar izan zituen, eta injustizia eta mendekua, bengantza, izan ziren Koldorentzat jasaten gaitzenak.

Berak jasan zituenak baino, ere ama Joxepa Inaxi Elissalt-ek, alargun eta etxean bakarrak, sufritu behar izan zituenak baizik.

Lehenengo sei urteko gartzelalditik itzuli zenean esan omen zion, ama euskaldunaren sotiltasunarekin: "Etorri al zara?".

Eskolarik gabeko hizkuntza

Eskolarik gabeko izkuntza zuen Koldo Mitxelenak berak eta inguruan zituen euskaldunek.

Herri osoa zen euskaraz ikasi gabea.

Menéndez Pidal-en liburua: *Gramática histórica española*, izan zen esnatu zuena; alegia horrelako zerbait behar zuen euskarak, eta behar bada Koldo berak zerbait egin zezakeen bere aldetik.

Euskaraz jantzia zen euskaldun batekin gartzelan aurkitzeak egin zion on handia; Ander Arzelus, izan zen, hau, kazetaritzako lanetan "Luzear" ezizenez izenpetzen zuen kazetari handia, eta Gipuzkoan genuen euskal antzerkiaren kritikorik onena; gogoz aitortu du beti Koldok Arzelusi zion zorra. Eta ez hizkuntza aldetik bakarrik, baita hizkuntza ikusteko zuen modutik ere.

Unibertsitatea

Gure herriaren eta euskararen kasuan bezala, Koldo Mitxelenaren ikasketak Gartzela izan zuten Unibertsitate. Aurretik Unibertsitatean inoiz izan gabe egin zituen azterketa nagusiak.

Gaurko Unibertsitatea, irekia eta publikoa nahi zuen.